

BİR KİTABIN PENCERESİNDEN

TEVFİK OVACIK

Bu ay Çalıkuşu Okuma Grubumuzun konuğu *Sâmiha Ayverdi'nin "İbrahim Efendi Konağı" idimli romanıydı. "Meram Bağı" işletmesinin yüz elli yıllık meşe ağaçlarının gölgesinde nezih bir ortamda çay, börek ve işletmenin ikramı kaysılar eşliğinde kitabın penceresinden edebiyata ve tarihin derinliklerinde bir milletin yolculuğuna dâhil olduk.*

Kitabı okurken bu kitabı tarihçi ve edebiyatçılarla beraber okumamız lazım diye düşündüm. İki dünyanın da en nezih bilgi aktarımları ile bizlere kendi dünyamızı da yeniden düşündüren etkili anlatımlarla heyecanlandık. Zengin kelime dağarcığı içerisinde bilmediğimiz kelimeler altta izah edilirken, bildiğimiz ve eksik kullandığımız kelimelerle de kendimizi güncelledik.

Üç yüzyıldır çağın gereklerine göre güncellenmemiş bir imparatorluğun çöküşünü ve bu eksik yapıyla kurulmuş bir Konağın yaşamının hüznü sonunu muhteşem bir dille anlatmış. Bir imparatorluğun zenginliğinin üç ay gibi kısa bir sürede hazin devrilişi de ayrı bir muamma. Çağın gereklerine göre yetiştiremediği insan kaynakları ve dönüştüremediği kurumsal yapıyla çürüyen bir imparatorluk ve onu

kurtarmak için 2'nci Abdülhamit Han'ın çabasını kitapta çok iyi anlatıldığını ifade edeyim.

İnsan kaynaklarını yetiştirmek gayreti ile başta İstanbul olmak üzere yurdun dört bir tarafında inşa etmeye çalıştığı okullarla yerli ve milli düşüncenin yeniden oluşmasını sağlamak, bir taraftan da vaat edilmiş topraklara doğru hareket eden sinsi Siyonist yapıyla muhteşem mücadele. İstibdata karşı geleceğiz diye aydınlanmadan aydın olmuş yeni neslin ne kuracağına daha karar vermeden, sadece Avrupa'da gördüklerinin kopyasını uygulamaya çalışarak, macera ve bencilce tavırları ile bir imparatorluğu nasıl çökerttikleri,

Bunları destekleyen imparatorluk içerisindeki değişik millet unsurlarının görünürde demokrasi ve özgürlük geriplanda zayıflatılmış bir imparatorluktan bağımsızlık elde etme gayretleri de kitapta çok güzel anlatılmış. Bir Konağın etrafında kalabalık bir yaşamın ve oradaki muhteşem ilişkileri anlatırken aynı zamanda Maliye Nazırı İbrahim Efendi'nin kendini düşünen kişiliği ve davranışlarıyla

devletin nasıl zafiyete uğradığını üzülererek, kızarak okudum.

Devlet içerisinde fayda gruplarının imparatorluğu devam ettirmek ve yaşatmaktan önce kendi varlıklarını nasıl idame ettirdiklerini, devletin yetiştirmek için Avrupa'ya gönderdiği Lütü efendiyi İbrahim Efendi'nin Bakanlık içinde nasıl pasifize ettiğini bugün de bu alışkanlığın devlet ve özel sektörde devamını görmenin üzüntüsünü yaşadım. Konağın içindeki hayatın hüznü sonu ile İmparatorluğun sonunun aynı dönemlerde gerçekleşmesi Nasrettin hocanın kendi bindiği dalı kesen insan örneğini çok iyi anlattığını da düşündüm.

Konakta anlatılan; bolluk, zarafet, incelik, kadirşinaslık, hak bilirlilik ve çalışanların korunması değerlerinin bilinmesi İstanbul kültürü olarak bugünün bile işletmelerinde ve zenginlerin yaşamalarında, çok da şahit olmadığımız durumlar değil mi? Toplumsal bir kültüre dönüşemeyen bu estetik davranışların, vahşi kapitalizmin faydacı ve bencil zihniyeti ile nasıl da iliklerimize kadar işlediğini görmek, açık net ve ince manalı cümlelerin derinliğinde bizlerin tefekkürüne vesile oldu.

Bir kültürü; güncelleyerek, dönüştürerek zaman içinde onu medeniyetin inşasında kullanmak yerine sevmediğimiz taraflarına kızarak tamamen yok etme alışkanlığı günümüzün de yönetme biçimi değil mi? Millî Eğitim Bakanlığımızda her bakan değişiminde sil baştan yeni bir müfredat ve yönetmeliklerle yeni bir yönetim biçimi ortaya konması; eğitim sistemimizin olgunlaşmasının önünde en büyük engel değil mi? Ya şimdiki bireysel davranışlarımız!

Olayın bütününe dikkate alarak doğruları yaşatıp yanlışları eleme yerine; sevdiğimiz yanlışları yücelterek sevmediğimiz doğruları yok sayarak tercihlerimizi yapmıyor muyuz? Bir imparatorluğu yok eden alışkanlıklarımızı koruduğumuz kadar yaşatmaya da önem verseydik nasıl bir toplum olurduk? Kitap muhteşem bir toplumsal eleştiri ile bizleri sorgulamalara davet ediyor. Şimdi eksik yanları düzeltilmiş, bilim ve sanatta toplumsal yenilenmeyi sağlamış bir imparatorluğun vatandaşı olsaydık nasıl bir bakış açımız olurdu?

Samimiyetle bu soruyu hepimiz sormamız gerekiyor. Bugün de toplumu zayıflatmak isteyen, gizli ve açık iki amaçlı güçler hala var mı? Bunu sorguluyor muyuz? Bugünün Ortadoğu'sunu bir düşünelim; Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkmaya çalışan o masonik yapı bugün neler yapıyor? Bugünkü hırçınlıklarını rahat yapabilmelerinin önünde acaba imparatorluğumuzun varlığı mı önlüyordu? Amasız fakatsız, ön yargısız bunları sorgulamamız lazım.

Hakikate ulaşmak için yolumuzun ve yoldaki marifetimizin seviyesini kontrol etmemiz lazım. İlkeleri kaybetmiş, kuralları olmayan hiçbir hareket; gerçeğin kapısını aralayamaz. Bunu en iyi İttihat ve Terakkiciler biliyor. Bunu pişmanlıklarını dile getirerek gösterdiler. Bir Ramazan gününün konağı belki de en güzel, en estetik yanı bir Ramazan ayının güzelliklerinin yaşandığı bir ortamdı. Buradaki estetik, tevazu, dayanışma, mahalle kültürü, çalışanların kıymet üretmesi ve değerli görülmesi toplumun geneline yayılabilseydi.

Buradan bir medeniyet prototipi çıkarabilir miydik? Bence neden olmasın.

Kitabı okurken Konak kültürünün de gerçek manada miadını doldurduğunu, gelişen şartlara göre aile ve toplum için yeni yapıların oluşması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle günümüz şartlarında aile ve toplumu güçlü kılmak için belki apartmanın bireysel kültürü değil ama sitelerin toplumsal yaşamı güçlendireceğini düşünüyorum. Tabii ki emlak katsayısı ile sadece kâr düşünen müteahhit yapıları ve onların belediye meclislerindeki temsilcilerini kastetmiyorum. Belediyeler imarı beş yüz kişilik siteleri içinde gerçek yürüyüş yolu, çocukların ve gençlerin vakit geçirecekleri spor alanları, kamelyalar, kışın buluşabilecekleri ortamı içeren mini mahalle tarzı sitelerle yeni bir yerleşim tarzı düzenleyebilirler.,

Belki de günümüzde aile yapısını hızla zayıflatan modern şehirleşmeye karşı; çocukları ve gençlerin ihmal edilmiş yaşam alanlarına yeterli düzeyde yer vererek ailelerin çocuk yapma, çocuğa bakamama, gençliği güzel alışkanlıklarla donatamama kaygısını gidermiş oluruz. Hem azalma eğilimine giren nüfusun tekrar normale girmesine de büyük ölçüde katkı sağlayacaktır.

Kitabı okurken yüzyıllık bir zamanı okumak, kıyaslamak, değerlendirmeler yapmak, yapılmış olan gerçek hatalarla yüzleşme ve öz eleştiri imkânı bulmam kitabın en etkileyici tarafıydı. Tarihimizi bize anlamamız gerektiğini dikte edenlerin gibi değil de yaşadıklarımızı doğrusu ve yanlış ile kendi muhakememizden değerlendirsek belki de tarihin başlangıcından bugüne var olan vicdan sahibi milletimizin sırlarına vakıf olmanın övüncünü yaşarız. İyi ki okumuşuz iyi ki

Çalıkuşu grubumuzun samimi muhakemesinde bu kıymetli eserin ışığında yol almışız. Kitap birkaç defa okunacak çok güçlü mesajları olan bir eser. İyi ki okuduk.